

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ	
1.	<p>Датум и орган који је именовао комисију</p> <p style="text-align: center;">30.11.2017., решење бр 012-199/28-2016, Декан Факултета техничких наука у Новом Саду</p>
2.	<p>Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>Др Илија Ћосић, професор емеритус, Производни и услужни системи, организација и менаџмент, 24.03.2016., Факултет техничких наука, Нови Сад</p> <p>Др Лепосава Грубић-Нешић, редовни професор, Људски ресурси и комуникације, 08.07.2015., Факултет техничких наука, Нови Сад</p> <p>Др Бобан Меловић, ванредни професор, Менаџмент и предузетништво, 27.10.2016., Економски факултет Универзитет Црне Горе, Подгорица</p> <p>Др Јелена Бороцки, ванредни професор, Производни и услужни системи, организација и менаџмент, 02.06.2015., Факултет техничких наука, Нови Сад</p> <p>Др Славица Митровић, ванредни професор, Производни и услужни системи, организација и менаџмент, 27.01.2017., Факултет техничких наука, Нови Сад</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ	
1.	Име, име једног родитеља, презиме: Младен, Вељко, Суботић
2.	Датум рођења, општина, држава: 16.09.1982., Градачац, Босна и Херцеговина
3.	Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив: Универзитет у Новом Саду, Факултет техничких наука, Инжењерски менаџмент, мастер инжењер менаџмента
4.	Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија: 2011. године, Индустрijско инжењерство/Инжењерски менаџмент
5.	<p>Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране:</p> <p style="text-align: center;">Универзитет у Новом Саду, Факултет техничких наука, Флексибилност и ефикасност лидера образовних институција, Инжењерски менаџмент, 14.10.2011.</p>
6.	Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Инжењерски менаџмент
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:	
„Фактори развоја предузетничких потенцијала студената“	

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација „Фактори развоја предузетничких потенцијала студената“, кандидата Младена Суботића, обима 181 страна, садржи 2 слике, 97 табела, 3 графикона, 9 прилога и 216 литературних навода.

Дисертација је организована у укупно 15 поглавља и има следећу структуру садржаја:

1. УВОД

ПРЕДМЕТ И ПРОБЛЕМ ИСТРАЖИВАЊА

ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА

ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА

МЕТОДЕ ОБРАДЕ ПОДАТАКА

2. ПРЕДУЗЕТНИШТВО У САВРЕМЕНИМ УСЛОВИМА ПОСЛОВАЊА

ПРЕДУЗЕТНИШТВО И ЊЕГОВ УТИЦАЈ НА ЕКОНОМИЈУ

ДЕФИНИСАЊЕ ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ ПОТЕНЦИЈАЛА

МЛАДИ И ПРЕДУЗЕТНИШТВО

ПЕРЦЕПЦИЈА ПРЕДУЗЕТНИШТВА МЛАДИХ

3. ТЕОРИЈСКИ АДАПТИВНО-ИНОВАТИВНИ МОДЕЛ КАИ

ТЕОРИЈСКИ МОДЕЛ КАИ

ДИМЕНЗИЈЕ КАИ МОДЕЛА

ОРИГИНАЛНОСТ КАО ФАКТОР УТИЦАЈА НА РАЗВОЈ ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ ПОТЕНЦИЈАЛА

КОНФОРМИЗАМ КАО ФАКТОР УТИЦАЈА НА РАЗВОЈ ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ ПОТЕНЦИЈАЛА

ЕФИКАСНОСТ КАО ФАКТОР УТИЦАЈА НА РАЗВОЈ ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ ПОТЕНЦИЈАЛА

АДАПТИВНИ И ИНОВАТИВНИ ОБЛИЦИ ПОНАШАЊА У ОКВИРУ КАИ МОДЕЛА

КАРАКТЕРИСТИКЕ ИНОВАТОРА

КАРАКТЕРИСТИКЕ АДАПТОРА

РАЗЛИКЕ ИЗМЕЂУ АДАПТОРА И ИНОВАТОРА У КОНТЕКСТУ ДИМЕНЗИЈА ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ ПОТЕНЦИЈАЛА

4. ТЕОРИЈСКИ МОДЕЛ ПРЕДУЗЕТНИЧКЕ САМОЕФИКАСНОСТИ И СТАВОВА ПРЕМА ПРЕДУЗЕТНИШТВУ

5. ТЕОРИЈСКИ МОДЕЛ ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ ПОТЕНЦИЈАЛА

6. УТИЦАЈ ОБРАЗОВНИХ ФАКТОРА НА РАЗВОЈ ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ ПОТЕНЦИЈАЛА КОД СТУДЕНАТА

УЛОГА УНИВЕРЗИТЕТА И ЊЕГОВОГ ОКРУЖЕЊА У РАЗВОЈУ ПРЕДУЗЕТНИШТВА

7. УТИЦАЈ ПОРОДИЧНОГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА И ЛИЧНИХ ПРЕФЕРЕНЦИЈА ЗА КАРИЈЕРУ И РАЗВОЈ ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ ПОТЕНЦИЈАЛА КОД СТУДЕНАТА

8. СОЦИО-ДЕМОГРАФСКИ ФАКТОРИ И ЊИХОВ УТИЦАЈ НА РАЗВОЈ ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ ПОТЕНЦИЈАЛА КОД СТУДЕНТСКЕ ПОПУЛАЦИЈЕ

УТИЦАЈ ПОЛА НА РАЗВОЈ ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ ПОТЕНЦИЈАЛА СТУДЕНАТА

УТИЦАЈ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ НА РАЗВОЈ ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ ПОТЕНЦИЈАЛА СТУДЕНАТА

УТИЦАЈ МАТЕРИЈАЛНОГ СТАТУСА СТУДЕНАТА НА РАЗВОЈ ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ ПОТЕНЦИЈАЛА СТУДЕНАТА

УТИЦАЈ УСПЕХА НА СТУДИЈАМА НА РАЗВОЈ ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ ПОТЕНЦИЈАЛА СТУДЕНАТА

9. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

ОПИС УЗОРКА

ИНСТРУМЕНТИ ИСТРАЖИВАЊА

ПОУЗДАНОСТ И ФАКТОРСКА ВАЛИДАЦИЈА УПИТНИКА

10. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

11. ДИСКУСИЈА РЕЗУЛТАТА

12. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

13. ИМПЛИКАЦИЈЕ ЗА ДАЉА ИСТРАЖИВАЊА

14. ЛИТЕРАТУРА

15. ПРИЛОЗИ

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Наслов рада је јасно формулисан и разумљив, прецизно описује предмет истраживања, у потпуности указује на садржај рада и у духу је српског језика.

Прво поглавље докторске дисертације представља УВОД. Кандидат Младен Суботић је предочио разлоге бављења темом, значај предузетништва и његов позитиван утицај на развој економије као и стање у области истраживања у домаћој академској заједници, на основу чега је исказана потреба за истраживањем. У уводном делу дефинисан је предмет истраживања спроведених у оквиру дисертације, препознавање предузетничких особина, друштвених фактора, демографских карактеристика и предузетничког образовања који утичу на развој предузетничких потенцијала код младих одраслих особа и проналажење смерница о томе како га неговати и подстицати у овом случају код студената како би постали будући предузетници. У уводном делу су дефинисани и циљеви истраживања, постављене су опште и посебне хипотезе истраживања и приказана је и детаљна структура рада.

Као образложење о потребама истраживања кандидат је навео да, за разлику од развијених светских економија, не постоји довољно истраживања везаних за област предузетништва тако да недостатак знања постаје препрека бољем разумевању овог феномена. То је уједно и разлог и потреба за истраживањем које би унеколико пружило одговор на питање зашто се веома мали број наших високообразованих младих људи одлучује на предузетништво. Влада Републике Србије прогласила је 2016. годину за годину предузетништва, што показује да нам је развој предузетничког потенцијала и предузетништва неопходан како би се покренуло тржиште рада и на тај начин дао замајцац нашој економији.

Примарни циљ овог рада је испитивање степена утицаја фактора који делују на повећање степена предузетничког потенцијала (спремност за бављење предузетнишвом) код студентске популације. Основна претпоставка истраживања је статистички значајна веза између димензија КАИ модела и предузетничког потенцијала. Степен иновативности је уско повезан са креативним приступом решавању проблема, посматрано кроз призму Киртонове Адаптивно-иновативне теорије (КАИ) која описује суштинске разлике у стиливима креативности, одлучивању и приступу решавању проблема који су уско повезани са предузетнишвом.

Научни циљ истраживања јесте утврђивање фактора који утичу на развој предузетничких потенцијала код студентске популације. Утврђивање утицаја димензија КАИ модела - Оригиналности, Конформизма и Ефикасности и њихове повезаности са димензијама развијености предузетничких потенцијала студената. Утврђивање утицаја иновативности на развој предузетничког потенцијала. Утврђивање утицаја образовних фактора на развој предузетничког потенцијала. Утврђивање утицаја породице као фактора на развој предузетничког потенцијала студената. Утврђивање утицаја општих демографских карактеристика и њихове повезаности са предузетничким потенцијалом као и утицај успеха студената на развој предузетничког потенцијала студената.

У складу са дефинисаним предметом (проблемом) и циљевима истраживања, као опште и посебне хипотезе истраживања, кандидат наводи:

На основу дефинисаног предмета и циљева истраживања постављене су следеће хипотезе:

Општа хипотеза:

ХО1: Постоје могућности дефинисања и мерења предузетничких потенцијала студената.

Посебне хипотезе:

Х1: Димензије Каи модела: Оригиналност, Конформизам и Ефикасност статистички су значајно повезане са димензијама развијености предузетничких потенцијала.

Х2: Студенти код којих су више изражене карактеристике иноватора него адаптора на КАИ скали поседују виши ниво предузетничког потенцијала.

Х3: Очекује се да ће студенти са различитих факултета и различитог образовног профила имати различито развијене предузетничке карактеристике.

Х4: Очекује се да ће студенти чији су чланови уже породице предузетници имати развијенији предузетнички потенцијал од осталих испитаника.

Х5: Претпоставља се да су поједине опште демографске карактеристике повезане са предузетничким потенцијалом.

Х6: Очекује се да ће успех студената бити такође повезан са различитим нивоима предузетничког потенцијала.

Друго, треће, четврто, пето шесто, седмо и осмо поглавље представљају ТЕОРИЈСКУ ПОДЛОГУ ИСТРАЖИВАЊА. У овим поглављима кандидат је дао преглед значајних теоретских извора, који одређују подручје истраживања, а обухватају релевантне ставове разних аутора у погледу важности развоја предузетништва и бољег разумевања фактора који утичу на његов развој у циљу препознавања и подстицања предузетничког потенцијала младих пре свега студената као високообразовног дела друштва у сврху економског развоја. У **другом поглављу** изложено је да је студентска предузетничка намера снажно повезана са начином на који се предузетништво перципира од стране друштва. Предузетништво се дефинише као мултидимензионалан појам, комбинација личних фактора, фактора окружења који у комбинацији са предузетничком активношћу доприносе економском развоју. Такође, иновативност је представљена као једна од најважнијих карактеристика предузетника и полазна тачка у истраживању предузетништва. Од свих предузетничких карактеристика иновативност је најчешће предмет истраживања у савременој литератури. Надаље, изложено је да су развијене земље усвојиле јасне обрасце, правила, норме и стандард и достигле задовољавајући ниво социо-економског развоја, док се земље у транзицији и у развоју као што је Србија налазе у фази интензивних социо-економских промена и развоја; сходно томе се од младих људи очекује да значајно искораче ван постојећих образаца система и структура и да буду иновативни и креативни у сврху подстицања промена и убрзаног економског развоја.

У другом делу овог поглавља наводи се велики број аутора који у својим истраживањима сматрају феномен предузетништва пресудним за имплементацију бржег економског раста и развоја. Европска унија ће постати водећа у свету у сфери предузетништва са циљем да достигне и очува високи животни стандард својих грађана. Све развијене земље света виде предузетништво као основу за развој и економски просперитет. Такође, изложено је и да се предузетништво перципира као лек за економске и социјалне проблеме у друштву. Наведена су бројна истраживања која виде предузетништво као позитиван фактор који доприноси развоју економије и помаже у запошљавању становништва. Даље се наводи да су млади и најобразованији део популације сегмент друштва који може на најбољи начин да допринесе иновативним предузетничким решењима. Такође, наводе се истраживања која налазе да је предузетничка иновативност

директно условљена нивоом образовања. Даље се наводи и да је према дефиницији предузетничког потенцијала предузетник појединац (студент) који прихвата могућност да би могао или могла да оснује и управља предузећем које за основни циљ има профит и раст.

Указује се и на податке Европске уније који приказују огромну незапосленост младих људи у 2011. години, где чак једна петина младих није запослена. Предузетништво се види као кључ за стварање нових радних места и запошљавање младе популације. Надаље се наводи да предузетништво подстиче иновативност, креативност и на неки начин ослобађа младе људе и нуди им могућност да бирањем каријере предузетника постану у великој мери независни и постану узор у друштву за друге младе људе. Указује се на чињеницу да се Европска унија залаже за развој предузетништва као једне од кључних компетенција, а посебно је наглашена важност подршке предузетничкој култури у Европској 2020 стратегији. Надаље се наводи важност предузетништва младих као и истраживања која указују да млади људи имају развијенији предузетнички потенцијал и склонији су одлуци да се баве предузетничком активношћу од старије популације. Предузетнички потенцијал се данас посматра као феномен који треба неговати и подстицати кроз систем образовања и социјализацију као и кроз програме обуке и тренинге. Наводи се да се данас млади људи све више подржавају у свом предузетничком подухвату како емоционално тако и финансијски и успешни млади предузетници добијају назив „звезде“ у друштву. Многа истраживања данас баве се младим људима и њиховим предузетничким потенцијалом, намерама и компетенцијама које могу да усаврше кроз различите програме образовања и тренинге.

У **трећем поглављу** описују се полазни теоријски модел; Иновативно-адаптивни модел (КАИ) и његове три димензије: Оригиналност, Ефикасност и Конформизам. Користећи КАИ модел извршена је евалуација значаја следеће три димензије овог модела: Оригиналности, Ефикасности и Конформизма, њихове повезаности са предузетничким потенцијалом студентске популације као и препознавање смерница за развој предузетничког потенцијала код младих и њихов утицај на развој предузетничког потенцијала. Надаље се описују адаптивни и иновативни облици понашања у оквиру КАИ модела. КАИ модел се потврдио као адекватан инструмент за идентификацију будућих предузетника на основу утврђених разлика у карактеристикама између иновативног и адаптивног понашања појединаца, тј. између иноватора и адаптора.

У **четвртм и петом поглављу** описују се друга два теоријска модела коришћена у овом истраживању, а то су Модел предузетничке самоефикасности и ставова о предузетништву и Модел предузетничког потенцијала.

Модел предузетничке самоефикасности и ставова о предузетништву мери на 6 димензија: Усмереност на постигнуће и прихватање изазова, Предузетничка неконвенционалност и креативност, Асертивност и комуникативност, Предузетничка самоефикасност, Позитивни ставови о предузетницима и заинтересованост за предузетништво и Самопроцењено знање о предузетништву. Укупан резултат се мери као збир свих резултата на свим димензијама; што је већи резултат на скали то је већи предузетнички потенцијал.

Модел предузетничког потенцијала усредсређен је на 8 различитих димензија које укључују: Интелектуалне способности, Социјални односи, Конституција, Самопоуздање, Мотивација, Екстрвертност, Емоционалност и Организацијске способности. Димензија Интелектуалне способности обухвата способност проналаска решења у различитим ситуацијама, способност самосталног решавања проблема, самосталног доношења важних одлука и спремност на учење и усавршавање знања.

У **шестом поглављу** описује се утицај образовних фактора на развој предузетничког потенцијала студената. У овом поглављу преглед литературе указује на то да је предузетничко образовање један од контекстуалних фактора који имају веома значајан утицај на развој предузетништва. Надаље се наводи да се, имајући у виду ове чињенице, предузетничко образовање у Европи сматра одлучујућим фактором за формирање предузетничке културе и предузетничке активности. Истраживања наведена у овом поглављу указују на то да избор професије и тренинг који добијају на универзитету имају велики утицај на развој предузетничког потенцијала студената. Такође, наводе се истраживања која долазе до закључка да похађање предмета из области предузетништва значајно утиче на развој предузетничког потенцијала код студената. Приказ литературе указује на чињеницу да су након похађања предмета из области предузетништва полазници показали значајно већу жељу и вољу за бављењем предузетништвом, наводећи да је њихова изражена жеља за бављењем предузетништвом резултат похађања образовних курсева из области предузетништва. Надаље се закључује да лош предузетник не доприноси развоју економије и да предузетничко образовање може с једне стране да спречи лоше предузетништво, а с друге да помогне студентима да не направе грешку која може да буде штетна како по њих тако и по саму економију.

Истакнуто је да академска заједница мора да мења традиционални приступ образовању, те да креирањем иновативних, предузетнички оријентисаних кампуса може да помогне у решавању кључних проблема друштва.

У **седмом поглављу** описује се утицај породичног предузетништва и личних преференција за каријеру и за развој предузетничког потенцијала студената. Описује се Теорија Алберта Бандуре који поставља хипотезу да истраживањем овог концепта може да се закључи да процес опсервације и интеракције између студентске популације и предузетника може да помогне у развоју њиховог предузетничког потенцијала и да представља иницијалну капислу за развој предузетништва. Такође, указује се и на новији преглед литературе који указује на веома јаку повезаност породичног предузетничког наслеђа са развојем предузетништва. Наводи се да позитивно искуство са предузетништвом које се односи на породично предузетничко окружење формира добру основу за појединца да и сам постане предузетник. Истиче се и чињеница да породица врши значајан утицај на нове предузетнике градећи њихов предузетнички потенцијал преношењем знања, пружањем финансијске и помоћи пласмана на тржишту као и остваривањем веза и обезбеђивањем бројних пословних партнера које појединци, који не припадају предузетничким породицама, далеко теже могу да обезбеде.

У **осмом поглављу** описује се утицај социо-демографских фактора на развој предузетничког потенцијала студената. Наводи се да друштво које пружа подршку развоју предузетништва и негује предузетничку активност своје млађе популације, има за резултат појаву вишег нивоа самопоуздања међу младим предузетницима што даље резултира развојем предузетничке активности. Такође, наводи се да социо-демографски фактори утичу на развој предузетничке активности. Социо-демографски фактори и њихов утицај на развој предузетничког потенцијала на које се фокусира ово истраживање јесу: утицај пола, животне средине, материјалног статуса као и утицај успеха на студијама на развој предузетничког потенцијала студената.

Преглед литературе у овом поглављу који описује први социо-демографски фактор, утицај пола, показао је да се разликују истраживања на тему утицаја пола на развој предузетничког потенцијала. Наводе се подаци и чињенице да жене слабије развијају предузетнички потенцијал и да заостају за мушкарцима у предузетничким активностима. Надаље се наводи да је социо-демографски фактор пол снажно повезан са самозапошљавањем и да битно утиче на предузетнички потенцијал појединаца.

Други социо-демографски фактор који се истражује у овом поглављу је утицај животне средине на предузетнички потенцијал студената. Наводи се да основну разлику између руралне и урбане средине чине ресурси; у руралним срединама је с једне стране евидентан недостатак образовања и финансијских ресурса, док је с друге стране у тим срединама евидентно присуство богатог предузетничког потенцијала. Различита истраживања указују на чињеницу да је стопа развоја предузетничког потенцијала значајно нижа у руралним него у урбаним срединама. Наведене студије показују и различите резултате по питању утицаја животне средине на развој предузетничког потенцијала. Док према једнима урбане средине имају значајнији утицај на развој предузетничког потенцијала, докле резултати других говоре у прилог томе да како урбане тако и руралне средине значајно утичу на развој предузетничког потенцијала.

Трећи социо-демографски фактор који се описује у овом поглављу јесте материјални статус студената и његов утицај на развој предузетничког потенцијала. Преглед литературе доводи до закључка да се млади људи са лошијим материјалним статусом сусрећу са различитим потешкоћама при обезбеђивању финансијских ресурса потребних за започињање свог сопственог бизниса. Такође се наводе истраживања која указују на чињеницу да финансијски ресурси у оквиру породице стимулативно делују на развој предузетништва младих људи. Надаље се указује на могућност да млади људи који нису из предузетничких породица мотивацију и подршку која им недостаје код куће могу да надокнаде кроз формалне програме предузетничког образовања и обуке.

Четврти социо-демографски фактор који је описан у овом поглављу је академски успех студената и његов утицај на развој предузетничког потенцијала. Преглед наведене литературе имплицира да академски успех не показује јасан образац који потврђује значајну везу између академског успеха и развоја предузетничког потенцијала студената. Овим делом се уједно и завршава теоријски део дисертације. Прегледом владајућих ставова и схватања у литератури у подручју истраживања са наводом литературе која је консултована, дат је значајан и важан научни допринос кандидата у теоријској анализи теме истраживања.

Поглавље 9 дисертације –МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

У оквиру деветог поглавља описана је методологија истраживања која подразумева опис инструмената истраживања, опис узорка истраживања и детаљно су описане примењене статистичке методе обраде података као и поузданост и факторска валидација упитника. Од статистичких метода користиле су се: Пирсонов коефицијент корелације, Вишеструка регресиона анализа, Факторска анализа-математичко-статистичке основе, Каноничка корелациона анализа, Дискриминативна анализа.

Вишеструка регресиона анализа је сложена компаративна процедура у чијем тумачењу важи висока аналогија са простом линеарном регресијом. Наиме, вишеструка регресиона анализа представља проширење просте линеарне регресије на ситуацију када се поред зависне променљиве Y , у модел укључују две или више независних променљивих. **Факторска анализа – математичко – статистичке основе**, факторска линеарна комбинација која садржи делове варијанси свих манифестних варијабли, које су комбиноване на такав начин да најбоље објашњавају такву структуру. Линеарна комбинација (линеарна трансформација) је пондерисана комбинација резултата добијена тако што се сваки резултат помножи константом а производи затим саберу. **Каноничка корелациона анализа** је поступак за утврђивање јачине - степена и структуре повезаности 2 скупа варијабли. Циљ је формирање линеарне комбинације унутар скупа независних и посебно унутар независних варијабли, али тако да између њих постоји максимална могућа корелација. **Дискриминативна анализа** је врста мултиваријатне анализе, при чему се фактори формирају, не на основу повезаности независних варијабли, већ на основу њихове дискриминабилности (да сличност унутар група буде што већа, а разлике између група такође што веће). Циљ дискриминативне анализе је утврђивање фактора разлика између група и позиције група у простору. Ради се о примени факторске анализе на међугрупној и унутаргрупној варијанси узорака испитаника.

Поглавље 10 дисертације - РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Каноничком корелационом анализом утврђена је значајна повезаност између димензија КАИ модела и димензија УПС модела ($R_c=.565$, χ^2 (df=18)=595.074, $p<0.01$). За први пар се показало да особе које су имале већи скор на Оригиналности и Ефикасности, имају и већи скор на свим димензијама УПС модела, а нарочито на Усмерености на постигнуће и прихватање изазова, Неконвенционалност и креативност и Предузетничкој самоефикасности. За други пар ($R_c=.421$, χ^2 (df=10)=210.219, $p<0.01$) се показало да особе које су имале већи скор на свим димензијама КАИ модела, а нарочито на Ефикасности и Конформизму имају већи скор на Предузетничкој самоефикасности и Асертивности и комуникативности, а мањи на Неконвенционалности и креативности. За трећи пар ($R_c=.121$, χ^2 (df=4)=14.676, $p<0.01$) се показало да особе које имају већи скор на Конформизму и мањи на Ефикасности имају виши скор на Знању, а мање Позитивне ставове о предузетницима и заинтересованост за предузетништво и мању Усмереност на постигнуће и прихватање изазова. Висина обухвата варијансе и редундансе по каноничким факторима потврђује утврђену значајност коефицијената каноничке корелације.

Каноничком корелационом анализом утврђена је значајна повезаност између димензија КАИ модела и димензија СПП модела ($R_c=.655$, χ^2 (df=24)= 824.515, $p<0.01$). За први пар се показало да особе које су имале већи скор на Оригиналности и Ефикасности, имају и већи скор на свим димензијама СПП модела, а нарочито на Мотивацији, Интелектуалним способностима и Социјалним односима. За други пар ($R_c=.438$, χ^2 (df=14)=262.997, $p<0.01$) се показало да особе које су постигле већи скор на Ефикасности и Конформизму имају већи скор на Мотивацији, а мањи на Отворености. За трећи пар ($R_c=.220$, χ^2 (df=6)= 49.887, $p<0.01$) се показало да особе које имају већи скор на Конформизму имају и више скорове на Емоционалности, Социјалним односима и Конституцијама. Висина обухвата варијансе и редундансе по каноничким факторима потврђује утврђену значајност коефицијената каноничке корелације.

Каноничком дискриминативном анализом су утврђиване разлике и структура разлика између група/типова особа по КАИ моделу у скоровима на димензијама упитника УПС.

Доминантно оригиналне особе имају у односу на доминантне конформисте већи скор на свим димензијама УПС модела, а највише на Неконвенционалности и креативности и Усмерености на постигнуће и прихватање изазова ($\Lambda_w=.862$, χ^2 (df=12)= 149.177, $p<0.01$).

Доминантно ефикасне особе у односу на друге две групе имају више скорове на Усмерености на постигнуће и прихватање изазова и Предузетничкој самоефикасности, а мање на Знању ($\Lambda_w=.987$, χ^2 (df=7)= 13.437, $p<0.01$). Успешност ове две функције у класификацији испитаника је износила 47,7%, а најлошије су класификовани доминантно ефикасни испитаници.

Каноничком дискриминативном анализом су утврђиване разлике и структура разлика између група/типова особа по КАИ моделу у скоровима на димензијама упитника СПП.

Доминантно оригиналне особе имају у односу на доминантне конформисте већи скор на димензијама Отвореност, Интелектуалне способности, Самопоуздање, Социјални односи, Мотивација, Организацијске способности и Конституција ($\Lambda_w=.812$, χ^2 (df=16)= 208.721, $p<0.01$).

Доминантно ефикасне особе у односу на друге две групе имају више скорове на Мотивацији и Организацијским способностима ($\Lambda_w=.937$, χ^2 (df=7)= 64.914, $p<0.01$). Успешност ове две функције у класификацији испитаника је износила 50,7%, а најлошије су класификовани доминантно ефикасни испитаници.

Каноничком дискриминативном анализом су утврђиване значајност и структура разлика између студената који јесу и студената који нису похађали предмет из области предузетништва у скоровима на димензијама упитника УПС.

Студенти који су похађали предмет из области предузетништва у односу на студенте који то нису, имали су већи скор на свим димензијама упитника УПС ($\Lambda_w=.905$, χ^2 (df=6)= 100.031, $p<0.01$). Највеће су разлике биле на знању и ставовима, а следиле су остале димензије према следећем редоследу: Усмереност на постигнуће и прихватање изазова, Асертивност и комуникативност, Предузетничка самоефикасност и Неконвенционалност и креативност. Успешност ове функције у класификацији испитаника је износила 64,6%.

Каноничком дискриминативном анализом су утврђиване значајност и структура разлика између студената који јесу и студената који нису похађали предмет из области предузетништва у скоровима на димензијама упитника СПП.

Студенти који су похађали предмет из области предузетништва у односу на студенте који то нису, имали су већи скор на свим димензијама упитника СПП осим на Емоционалности ($\Lambda_w=.968$, χ^2 (df=8)= 32.275, $p<0.01$). Највеће су разлике биле у Организацијским способностима, Социјалним односима, Мотивацији и Конституцији, затим на Отворености па на Самопоуздању и на крају на Интелектуалним способностима.

Поглавље 11 – ДИСКУСИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Једанаесто поглавље представља дискусију резултата добијених истраживањем. У овом поглављу извршено је тумачење и поређења са резултатима добијеним у ранијим истраживањима која су на неки начин повезана са предметним истраживањем, а која су уједно била и теоријска подлога за исто, као и ставови и мишљење аутора дисертације о разлозима за добијање одређених резултата. У оквиру овог поглавља, а на основу добијених резултата и њиховог тумачења, проверене су хипотезе постављене у истраживању и образложено је њихово потврђивање, односно оповргавање.

Поглавље 12 – ЗАКЉУЧАК:

У овом поглављу, формулисани су закључци, сумирани најзначајнији резултати истраживања, односно научни допринос докторске дисертације. Истраживање је потврдило постојање везе и расветлило сложени однос између димензија КАИ модела и особина предузетничког потенцијала, односно, показало је да постоје различити обрасци повезаности између Киртонових димензија Оригиналности, Конформизма и Ефикасности и испитиваних димензија предузетничког потенцијала код студентске популације. Спроведено истраживање је потврдило постојање значајних разлика између адаптора и иноватора Киртоновог КАИ модела у погледу развијености особина предузетничког потенцијала код студентске популације. Такође, указало је на велику улогу и важност образовних чинилаца као што су врста факултета и образовног профила, образовање за предузетништво и похађање предмета из области предузетничког образовања, Показало се да млади чији се чланови породице баве предузетништвом и млади који желе да граде каријеру у оквиру властитог предузећа имају развијенију иницијативу, самосталност и независност у доношењу одлука, отворенијег су духа и склони преузимању ризика, имају развијеније организационе способности и позитивније ставове према предузетништву. Резултати овог истраживања су потврдили такође да различити социо-демографски фактори делују на израженост предузетничког потенцијала младих.

Поглавље 13 - ИМПЛИКАЦИЈЕ ЗА ДАЉА ИСТРАЖИВАЊА

Практичне импликације овог истраживања огледају се у креирању почетних смерница за подстицање предузетничког потенцијала код младих, при чему је посебно важно подстицати иновативност, креативан приступ решавању проблема, али и информисаност и стицање знања младих о предузетништву. Такође, ово истраживање сугерише да би различитим мерама и стратегијама у оквиру образовних политика требало управо код младих, који немају контакт са предузетништвом у оквиру породичног и ближег социјалног окружења, као и код оних младих чије је почетно опредељење да траже посао у оквиру државног сектора, постепено развијати предузетнички потенцијал – кроз подстицање усвајања знања о предузетништву, променом њихових ставова и очекивања, развијањем организационих способности и одређених социјалних вештина и сл., како би се на време прилагодили тржишту рада и захтевима савременог друштва, које у све већој мери захтева личну флексибилност и спремност за нове изазове и промене.

Надаље се наводи да потенцијална ограничења истовремено отварају могућности за будућа истраживања којима би било пожељно обухватити и млађе испитанике и утврдити каква је природа релације међу испитиваним чиниоцима и особинама на нижим узрастима, нарочито у средњој школи. Такође, указује се да би било корисно креирати и свеобухватан заједнички модел испитиваних чинилаца и концепата, у коме би се темељније расветлиле њихове потенцијалне узрочно-последичне релације. Указује се такође да би било сврсисходно проширити узорак на ученике основних и средњих школа, као и испитати потенцијалне интеракције између различитих социо-демографских фактора, а све са циљем креирања свеобухватнијег модела деловања различитих чинилаца предузетничког потенцијала код деце и младих.

Поглавље 14 – ЛИТЕРАТУРА:

Тринаесто поглавље представља списак књига, научних радова, интернет извора и осталих референци коришћених током истраживања и израде докторске дисертације, којих има укупно 216.

Поглавље 15 – ПРИЛОЗИ:

Последње поглавље обухвата прилоге у виду резултата дескриптивне статистике који због обимности нису приказани у раду, као и упитнике коришћене за потребе истраживања у оквиру израде предметне дисертације.

Комисија је позитивно оценила сва поглавља докторске дисертације. Приказ и тумачење резултата истраживања је дато детаљно и свеобухватно, са теорисјко-методолошког становишта, критичким сагледавањем својих резултата и њиховим поређењем са резултатима других истраживача приказаних у релевантној литератури.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Из резултата истраживања докторске дисертације публиковани су следећи радови:

Subotic, M., Maric, M., Mitrovic, S., Mesko, M., (2018)."Differences between adaptors and innovators in the context of entrepreneurial potential dimensions". *Kybernetes* (D K-05-2017-0183.R1) (prihvaćeno za štampu, potvrda u prilogu). **(M23)**

Mitrović, S., Grubić-Nešić, L., Stefanović, D., **Subotić, M.** (2016). Procena kompetencija značajnih za zapošljavanje mladih. Univerzitet u Novom Sadu/Naučno društvo ekonomista Srbije, 2016, str.19-26, ISBN 978-86-82923-14-5 **(M45)**

Subotić, M., Mitrović, S., Grubić-Nešić, L., Stefanović, D., (2017) Uloga univerziteta u razvoju preduzetništva, 23. *Trendovi razvoja TRENĐ, Zlatibor: Fakultet tehničkih nauka, Univerzitet u Novom Sadu, 22-24 Februar, 2017, pp. 348-351, ISBN 978-86-7892-904-5 (M63)*

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање је потврдило постојање везе и расветлило сложени однос између димензија КАИ модела и особина предузетничког потенцијала, односно, показало је да постоје различити обрасци повезаности између Киртонових димензија Оригиналности, Конформизма и Ефикасности и испитиваних димензија предузетничког потенцијала код студентске популације. Утврђени обрасци повезаности говоре о склоповима особина које имају тенденцију да се појављују заједно код студената, а значајне су за бављење предузетништвом те упућују на потенцијале које је различитим начинима и програмима потребно развијати код младих, како би их у што већој мери оспособили и подстакли на бављење предузетништвом, што је од посебне важности за земље ван ЕУ као што је Србија, које се налазе у фазама друштвене транзиције и интензивног развоја.

Сprovedено истраживање је потврдило постојање значајних разлика између адаптора и иноватора Киртоновог КАИ модела у погледу развијености особина предузетничког потенцијала код студентске популације. Тако налази потврђују да млади иноватори поседују у већој мери развијене кључне карактеристике значајне за бављење предузетништвом као што су интелектуалне и организацијске способности, мотивациони чиниоци и социјални капацитети, самопоуздање и конституционални фактори.

Резултати овог истраживања су такође указали на велику улогу и важност образовних чинилаца као што су врста факултета и образовног профила, образовање за предузетништво и похађање предмета из области предузетничког образовања, као и предузетничке оријентисаности факултета у ширем смислу а у погледу развоја предузетничког потенцијала студентске популације. Истраживање је показало да похађање предмета из области предузетништва и предузетничке оријентације факултета битно доприносе развоју сазнајних, мотивационих, социо-емоционалних и иновационих капацитета младе особе, који чине кључне елементе предузетничког потенцијала и предуслов за опредељеност и успешно бављење предузетништвом.

На развој предузетничког потенцијала делује одређени број индивидуалних и социјалних чинилаца, међутим, ово истраживање је показало велики значај улоге породичних одлика и преферираног сектора у којем особа жели да гради каријеру за развијеност најзначајних особина предузетничког потенцијала код студентске популације. Показало се да млади чији се чланови породице баве предузетништвом и млади који желе да граде каријеру у оквиру властитог предузећа имају развијенију иницијативу, самосталност и независност у доношењу одлука, отворенијег су духа и склони преузимању ризика, имају развијеније организационе способности и позитивније ставове према предузетништву.

Резултати овог истраживања су потврдили такође да различити социо-демографски фактори делују на израженост предузетничког потенцијала младих. Тако је потврђено да млади испитаници мушког пола, као и испитаници бољег материјалног статуса имају боље развијену већину предузетничких особина, док се млади који потичу из градске и сеоске средине као и студенти различитог академског успеха не разликују међусобно у погледу развијености димензија предузетничког потенцијала.

Добијени резултати су значајни како за разумевање теоријског аспекта концепта предузетничког потенцијала, његове структуре и чинилаца који делују на развијеност појединачних димензија, тако и за отварање значајне практичне могућности бољег и ефикаснијег планирања едукативног деловања и организовања подстицајних програма за развој предузетништва.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

У оквиру докторске дисертације дат је целовит приказ проблема који је дефинисан у предмету и циљу истраживања. Методологија истраживања, обраде и анализе података и приказивања резултата је у потпуности у складу са захтевима области истраживања и проблема који се у дисертацији обрађује. Резултати добијени у истраживању су кроз докторску дисертацију анализирани, представљени, тумачени и дискутовани применом одговарајућих статистичких метода прикупљања, обраде, анализе и приказивања квантитативних података.

Резултати су представљени, тумачени и дискутовани уз потпуну сагласност са владајућим методама научног рада, уз коришћење релевантне литературе из дате области, уз потпуну јасноћу и са пуним степеном објективности. Резултати су приказани јасно и прецизно помоћу табела и графика, текст је написан хронолошки и лако се прати. Тумачење резултата је стручно и показује да кандидат влада материјом и поседује одговарајуће знање.

Резултати истраживања и њихова квалитетна анализа стварају подлогу за даље проучавање фактора који утичу на развој предузетничких потенцијала студената и њихову практичну примену.

Целокупан рад и добијени резултати су проверени у софтверу за детекцију плагијаризма (iThenticate) и након провере, а на основу извештаја о подударности добијена је вредност индекса подударности од 3 посто (3%), што је прихватљива вредност која показује да је докторска дисертација искључиво ауторско дело кандидата.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме

Докторска дисертација је у потпуности написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе

Докторска дисертација садржи све елементе истраживачког рада

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци

Оригиналан допринос науци дисертације кандидата Младена Суботића под називом „Фактори развоја предузетничких потенцијала студената“

Добијени резултати су значајни за разумевање теоријског аспекта концепта предузетничког потенцијала, његових структура и чинилаца који делују на развој индивидуалних димензија као и за отварање значајне практичне могућности бољег и ефикаснијег планирања едукативног деловања и организовања подстицајних програма за развој предузетништва.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

Комисија није уочила битне недостатке који могу да утичу на резултате истраживања

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

**да се докторска дисертација кандидата Младена Суботића под називом
„Фактори развоја предузетничких потенцијала студената“
прихвати и да се кандидату одобри одбрана.**

Датум: 12.12.2017.

Др Илија Ћосић, професор емеритус, председник комисије

Др Лепосава Грубић-Нешић, редовни професор, члан

Др Бобан Меловић, ванредни професор, члан

Др Јелена Бороцки, ванредни професор, члан

Др Славица Митровић, ванредни професор, члан, ментор

Palermo, 9. 10. 2017

Manuscript ID K-05-2017-0183.R1

Dear Mladen Subotic, Mia Maric, Slavica Mitrovic and Maja Mesko,

After peer review your paper "Differences between adaptors and innovators in the context of entrepreneurial potential dimensions" (D K-05-2017-0183.R1) has been accepted for publication on Kybernetes

This mail is to certify the above as per your request.

Yours Sincerely,

Prof. Dr. Gandolfo Dominici

Editor in Chief:

Kybernetes

